

НОВЫ ЧАС

novychas.by

АГУЛЬНАПАЛІТЫЧНАЯ ШТОТЫДНЕВАЯ ГАЗЕТА

• КУЛЬТУРА • ГРАМАДСТВА • ЭКАНОМІКА
• ЛЮДЗІ • ПАДЗЕІ • ФАКТЫ

ISSN 2218-2144

Я стаміўся,
але не сыходжу!

Стар. 8

4 АЎТАЗАКІ ЯК СІМВАЛЫ ПОСПЕХУ ІМПАРТАЗАМЯШЧЭННЯ

Адно з адрозненняў цяперашніх «выбараў» ад папярэдніх палягае ў перахоне ініцыятывы альтэрнатыўнымі кандыдатамі. Яны сёння фарміруюць парадак дня

5 «ЛУКАШЭНКА ЎЖО НАВАТ НЕ СПРАБУЕ СПАДАБАЦЦА БОЛЬШАСЦІ»

Доктар палітычных навук Андрэй Казакевіч разважае, чаму ў гэтай кампаніі Лукашэнка не мае ніякай станоўчай праграмы

6–7 «У БЕЛАРУСІ ЛЮДЗІ Ў МАСТАЦТВЕ НЕ РАЗБІРАЮЦЦА»

За творчасцю мастака, ілюстратара і дызайнера Аляксея Жалібо (@tot_chuvak_) у Instagram сочыць амаль 30 тысяч падпісчыкаў

10–11 НАСУПЕРАК ПРАВІЛАМ ГУЛЬНІ

55 гадоў таму была ўпершыню апублікавана аповесць Васіля Быкава «Мёртвым не баліць»

Хвароба няўпэўненасці

Сяргей ПУЛЬША

Зразумела, за часам натхнення прыходзіць час нейкага расчаравання. Узрушаныя «рэвалюцыйнай подпісаў» беларусы ўрэшце ўсвядомілі, што тых, хто супраць дзейнага кіруючага рэжыму, — шмат. Што яны, беларусы, аб'яднаўшыся, маюць шанец перамагчы. Але пасля з'яўлення гэтага феномену, у «міжвыбарчае зацішша» з усіх куткоў палезлі ныцікі.

Узяць, напрыклад, вядомы мем «Саша 3%». Лукашэнка сказаў: «Хіба вы верыце, што ў дзейнага кіраўніка рэйтынг можа быць 3%?». І ўслед за ім нармальны, падавалася б, палітолаг піша: «Трэба быць клінічным ідыётам, каб пераканаць сябе, што рэйтынг Лукашэнка 3%». На яго думку, 3% — гэта «прымітыўны мабілізацыйны фэйкавы месідж у камунікацыйнай бурбалцы Facebook з яго 8% аўдыторыі».

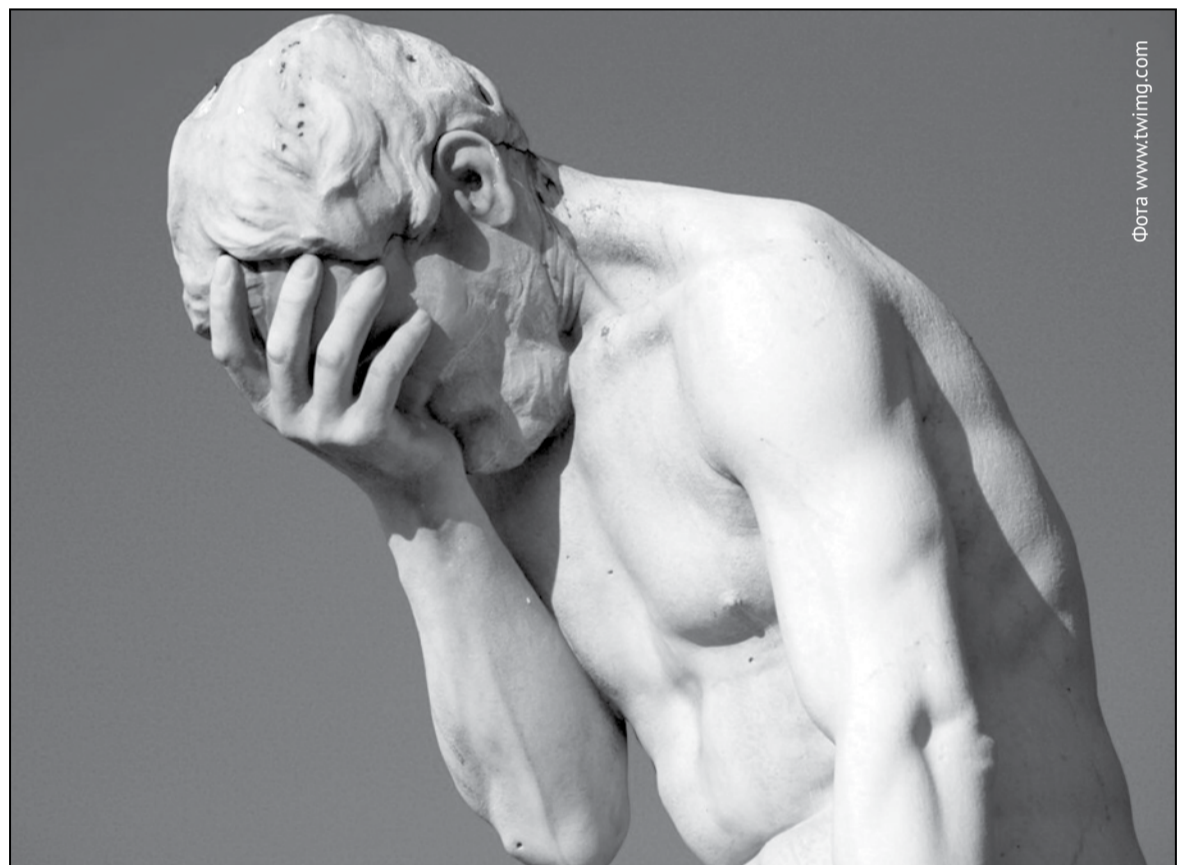
Па-першае, дзіўна, што гэта пішацца ў той самай «камунікацыйнай бурбалцы Facebook з яго 8% аўдыторыі». Па-другое, «Саша 3%» узнік не «ў бурбалцы», а з апытанняў на TUT.BY і onliner.by. Унікальных наведвальнікаў у аднаго TUT.BY — больш за два мільёны на дзень (67% беларускіх карыстальнікаў інтэрнэту ў чэрвені 2020 года — паводле Яндэкс.Метрыкі). Па-трэцяе, калі Мінінфармацыі забараніла апытанкі «За каго вы будзеце галасаваць», TUT запусціў іншую галасавалку кшталту: «Што вам больш падабаецца? Дранік? Трактар? World of Tanks?». І «Трактар» усё роўна набраў 3%.

Можна колькі заўгодна казаць, што гэта — «нерэлевантная лічба», што апытанка ў інтэрнэце не з'яўляецца нармальным сацыялагічным даследаваннем, і што ў нас няма незалежнай сацыялогіі. Яе сапраўды няма. Але мы ведаем, на якія лічбы спасылаемся, кажучы пра 3%. А вось на якія лічбы спасылаюцца тыя, хто сцвярджае, што рэйтынг дзейнага кіраўніка дзяржавы БОЛЬШЫ за 3%? У нас жа ў краіне няма незалежнай сацыялогіі! На чым грунтуецца сцвярджанне, што 3% — гэта «прымітыўны фэйкавы месідж»? На выслоўі, што «гэтага не можа быць, таму што не можа быць ніколі»? Такі сабе аргумент.

Вельмі нудотныя і «наезды» на нашу эміграцыю. Падаецца, ужо паўгода прайшло, як нябожчык Юрый Зісер напісаў свае дыскусійныя 12 азначэнняў сапраўднага беларуса, сярод якіх было: «Сапраўдны беларус эмігруе ў Літву ці Польшчу і адтуль праз Facebook вучыць тых, хто застаўся, як ім Радзіму любіць». За гэты час можна ўжо было суцішыцца, але дзіды вакол дыяспары ломяцца дагэтуль. Тыя, хто застаўся, лічаць эмігрантаў (згодна з савецкім стэрэатыпам) ледзьве не здраднікамі. Маўляў, з'ехалі па лепшае жыццё — дык не вучыце нас, які жыць.

Але перш, чым адмаўляць эмігрантам у праве на выказванне і меркаванне, задумаецца, што зрабіла эміграцыя для Беларусі. Ці ведалі б мы пра бел-чырвона-белы сцяг і герб «Пагоня», каб не эміграцыя? Апошнія «эмігранцкія» акцыі збіралі ад некалькіх соцень да тысячаў чалавек — і гэтыя людзі таксама маюць права галасаваць на замежных участках.

Ці здолелі б мы ўзімку гэтага года адстаяць сваю незалежнасць толькі мінскімі акцыямі? Калі б не было антыінтэграцыйных пікетаў пад беларускімі ды расійскімі амбасадамі ў Польшчы, ЗША, Ізраілі, Вялікабрытаніі, у «сталіцы ЕС» — Бруселі дый шмат дзе яшчэ? Ці не зрабіла эміграцыя даволі значны ўнёсак у захаванне нашай незалежнасці ЦЯПЕР?

Фота www.twimg.com

Да таго ж — звонку бачна тое, чаго мы можам і не заўважаць знутры. Так што не трэба сварыцца з беларусамі замежжа. Верагодна, яны бачаць нешта не так, як мы ўнутры краіны, але ў гэтым і карысць.

Самае прыкрае, што ныцікі трансліюць сваю нуду на навакольнае асяроддзе, забіваючы ў людзях энтузіязм і пачуццё еднасці. Падавалася б, мы за гэтыя паўгода пабачылі фенаменальную для Беларусі еднасць і салідарнасць. І гэта выяўлялася не толькі ў чэргах, каб паставіць подпісы за альтэрнатыўных прэтэндэнтаў у прэзідэнты. Гэта і кампаніі дапамогі медыкам, і кампаніі за хатняе навучанне, і распрацоўка дыстанцыйнага навучання... Беларусы, аб'яднаўшыся, саматужна зрабілі тое, чаго не здолела зрабіць дзяржава. Але гэта проста не бярэцца пад увагу. Нам кажуць, што «ў нас не атрымаецца», проста таму, што «не атрымаецца».

«Ныціцё» — гэта не «скепсіс», і нават не «песімізм». Збольшага,

Ныцік — адзін, а нармальных людзей, якія выйшлі з сацсетак у рэальнасць, — багата

гэта спроба пачухаць пачуццё ўласнай важнасці. Але дрэнна, што гэтыя пачухоны робяцца ў асноўным за кошт абясцэньвання працы іншых — тых, хто стаяў у пікетах ды збіраў подпісы за альтэрнатыўных кандыдатаў, тых, хто стаяў у чэргах да гэтых пікетаў, тых, хто ладзіў акцыі салідарнасці, тых, хто ў іх удзельнічаў, тых, хто дапамагаў розным ініцыятывам і персанальна людзям праз краўдфандынг ці асабіста. Тых, хто верыць у лепшае, і галоўнае — працуе дзеля гэтага «лепшага».

Што рабіць з ныцікамі? Напэўна, трэба сапраўды пакінуць

іх у «камунікацыйнай бурбалцы Facebook». Калі пад іх уплывам апускаюцца рукі — уздайце тыя самыя чэргі з подпісамі. Ныцік — адзін, а нармальных людзей, якія выйшлі з сацсетак у рэальнасць, — багата. Хай гэтая рэальнасць іх шакавала — але больш народу зразумела, у якой краіне яны жывуць, і што ў гэтай краіне трэба нешта мяняць.

Далей нам усім спатрэбіцца еднасць, салідарнасць і аптымізм. Тая самая салідарнасць, якую мы дэманстравалі ў 2020-м ужо шмат разоў. Насуперак ныцікам — зможам паўтарыць?

ТЫДНЁВЫ АГЛЯД

Такі футбол нам не патрэбны!

Сяргей САЛАЎЁЎ

Кажуць, карупцыя — гэта вялікае зло для дзяржавы. З гэтым, напэўна, ніхто не паспрачаецца. Але што ж такое здарылася ў нашай краіне, калі барацьба з карупцыяй — зло не меншае, чым сама карупцыя?

Калаж www.dw.com

У часе непрацяглага адпачынку я наведаў бацькоў. Тата ў мяне — ляжачы, гэта азначае, што яму ўвесь час патрэбны лекі і розныя медычныя тавары кштатлу катэтары і мочапрымальнікаў. Але гэтыя прылады ўсё даражэюць і даражэюць. Калі з год таму на 10 рублёў я мог набыць 5–7 мочапрымальнікаў вытворчасці Германія, то цяпер давялося браць беларускія, і па 3,70. Тобок, раней я браў удвая больш па колькасці і, шчыра скажу, утрая больш якасныя прылады за тых жа грошы. Пры гэтым нам увесь час Кажуць пра тое, што ў нас «медыцына на сусветным узроўні».

Ці было такое пры мінулым кіраўніку цукровага камбіната, якога затрымалі, нібыта, «за карупцыю»? Можа, трэба адпусціць чалавека, бо без яго больш кепска, чым наадварот...

Праблемы не толькі ў ФК «Гарадзея». Галоўны трэнер «Смалявічаў» Аляксандр Бразевіч пасля матчу з брэсцкім «Дынама» распавёў, што гульцы каманды напісалі заявы аб звальненні праз фінансавую сітуацыю ў клубе.

«У гэтым фармаце наша каманда існаваць не будзе, таму што ўсе напісалі заявы... Горад не можа ўтрымліваць каманду ўзроўню вышэйшай лігі — гульцам прапануюць фінансавыя ўмовы на ўзроўні аўтсайдэраў першай лігі. На тых ўмовах, якія мне гарантуюць, я не збіраю каманду», — заявіў Бразевіч.

А між тым, Смалявічы — горад-спадарожнік сталіцы. І менавіта ў Смалявіцкім раёне знаходзіцца знамятае «Вялікі камень», беларуска-кітайскі індустрыйны парк. Чым займаецца ў тым парку, праўда, невядома, але тое, што горад не здольны ўтрымліваць каманду — паказнік, што і там не ўсё добра.

Дый Бог з імі, грашыма. Насамрэч, тут нашым (і не нашым) футбалістам жывымі б застацца. У той час, як кіраўнік краіны заявіў, што мы перамаглі COVID-19 ці не цалкам, эпідэмія накрыла брэсцкае «Дынама». Агульная колькасць заражаных каронавірусам дасягнула 16 чалавек, футбалістаў у гэтым спісе — 11: Лапцеў, Хачарыдзі, Садоўскі, Мілеўскі, Вітус, Пячэнін, Крывец, Гардзійчук, Юзэпчук, Наёк і Ігнаціў. Трое апошніх знаходзяцца ў бальніцы. Яшчэ пяць заражаных — з ліку абслугоўваючага персаналу.

Пры гэтым наша футбольная федэрацыя адмовіла «Дынама» ў пераносе гульні са «Смалявічамі». Яны згулялі ўнічыю — 3:5. Але футбол — кантактны від спорту, і апроч фінансавых праблемаў у былых гульцоў «Смалявічаў» могуць узнікнуць праблемы зусім іншыя. Не дай Божа, канешне, — будзем жадаць усім здароўя, незалежна ад таго, за каго заўзеяе...

Але вернемся да «барацьбы з карупцыяй». Менавіта ў адмысловымі грошай абвінавачлі

экс-банкіра і без пяці хвілінаў кандыдата ў прэзідэнты Віктара Бабарыку. Супрацоўнікі Дэпартаменту фінансавых расследаванняў прыйшлі ў «Белгазпрамбанк», якім ён некалі кіраваў. У выніку ў замежным, па-сутнасці, банку была ўведзеная часова адміністрацыя.

Сённяшні кіраўнік краіны ўліваў нам у вушы: «Вы ведаеце, што мы знайшлі ў ячэйках? Грошы — гэта не галоўнае. Мы знайшлі флэшкі, цвёрдыя дыскі і мора інфармацыі». Знайшці, канешне, маглі што заўгодна — як у Ціханоўскага з трэцяй спробы за канай нашлі пад мільён долараў. Але хто-небудзь верыць у тое, што Бабарыка захоўваў флэшкі, дыскі і дакументы ў ячэйках кліентаў? Пры гэтым некалькі кліентаў паскардзіліся, што ў іх зніклі асабістыя зберажэнні і каштоўныя рэчы, якія яны захоўвалі ў банкаўскіх ячэйках. Адна ўкраінка, у якой знікла 170 тысяч долараў, думала адкрываць у Беларусі бізнес. Але цяпер перадумала.

Вынікам «барацьбы з карупцыяй» стала тое, што за другі квартал сродкі кліентаў у «Белгазпрамбанку» скараціліся на 30%, або крыху больш, чым на мільярд (!!!) рублёў. Прыбытак банка на 1 ліпеня склаў 18,9 мільёнаў рублёў і знізіўся ў параўнанні з аналагічным перыядам мінулага года на 36,8%! У «Белгазпрамбанка» паўсталі абавязкі перад Нацыянальным банкам Беларусі на 215 мільёнаў рублёў, кварталам раней такога не было!

Зразумела, што справа Бабарыкі — палітычная. Але канкрэтнаму (і не апошняму) банку Беларусі «барацьба з карупцыяй» пагражае банкруцтвам.

Карупцыя — безумоўна, зло. З ёю змагацца ва ўсім свеце — дзеля таго, каб дзяржчыноўнікі не перашкаджалі бізнесу. Каб усё было сумленна, і народ у выніку атрымліваў бы новыя даступныя тавары, новыя магчымасці, новыя працоўныя месцы. У нас жа «барацьба з карупцыяй» ператварылася ў інструмент лабіявання «сваіх» прадпрыемстваў, знішчэння канкурэнцыі ці палітычных праціўнікаў. А народу ад гэтага становіцца ўсё горш. І гэта — не барацьба з карупцыяй. Гэта — рэйдарства.

Такі футбол нам не патрэбны.

ФІГУРЫ ТЫДНЯ

Дзмітрый Завадскі

Аператар тэлеканала ОРТ знік без вестак 7 ліпеня 2000 года, 20 гадоў таму.

Паводле следства, днём 7 ліпеня 2000 года па дарозе ад свайго дома ў мінскі аэрапорт Завадскі быў выкрадзены групой узброеных людзей у колькасці 5–6 чалавек, сярод якіх знаходзіліся баец спецпадраздзялення па барацьбе з тэрарызмам «Алмаз» Максім Малік і былы афіцэр гэтага ж падраздзялення Валерый Ігнаціў.

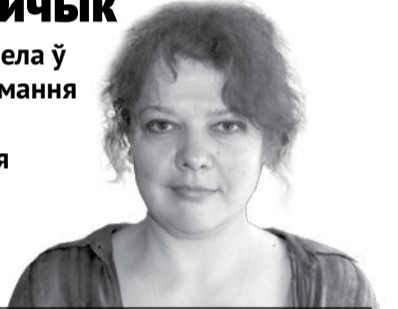
За выкраданне журналіста ў 2002 годзе суд пакараў Ігнацівіча і Маліка пажыццёвым зняволеннем. Аднак далейшы лёс Завадскага ні органамі папярэдняга расследавання, ні судом да цяперашняга часу не высветлены. Цела аператара не знайшлі.

Палітыкі, журналісты і праваабаронцы лічаць, што Завадскага, а таксама Юрыя Захаранку, Віктара Ганчара, Анатоля Кресоўскага выкралі так званыя «эскадроны смерці». Паводле папярэдняга заключэння праваабаронцаў, асноўнымі падазраванымі па справе аб гэтых выкраданнях і забойствах з'яўляюцца Аляксандр Лукашэнка, Віктар Шэйман (тагачасны кіраўнік Савета бяспекі), Юрый Сівакоў і Уладзімір Навумаў (у розны час — міністры ўнутраных спраў), Дзмітрый Паўлічэнка (тады камандзір в/ч 3214) і Мікалай Васільчанка (тады начальнік Службы бяспекі прэзідэнта).

Высновы беларускіх праваабаронцаў былі пацверджаныя ў 2004 годзе ў спецыяльным дакладзе дэпутата Парламенцкай асамблеі Савета Еўропы Хрыстас Паургурыдыса, які праводзіў уласнае расследаванне.

Вольга Нікалайчык

Актывістка месяц адседзела ў ізалятары часовага ўтрымання ў жудасных умовах. Пры гэтым у яе яшчэ засталіся «непагашаныя суткі».

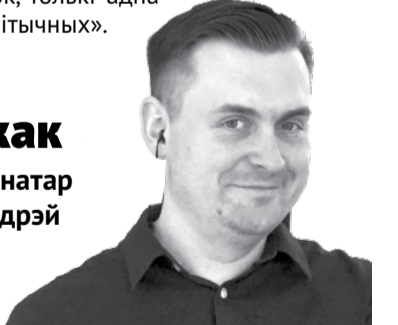
Нікалайчык затрымалі 7 чэрвеня на пікеце па зборы подпісаў. Спачатку актывістка атрымала 13 сутак арышту, а потым яшчэ тры разы па 15 (апошнія працэсы праходзілі, калі яна ўжо сядзела ў ізалятары. Яе не дастаўлялі ў суд, тлумачэна яна давала па скайпе), разам — 58 сутак.

«Было вельмі халодна, не давалі матрасаў, усе 30 сутак не выводзілі мыцца, не давалі ніякіх рэчаў. На прагулку першы раз вывелі на 23-ці дзень. У ШІЗА я захварэла на бранхіт, лячылі антыбіётыкамі. Урач настойвала на здымку, але не дазволілі, — распавядае жанчына пра ўмовы ўтрымання.

«Я настроіла сябе на такое, ведала, што гэта будзе жорстка, — кажа Вольга. — Калі выводзілі ў звычайныя камеры на ноч (каб не было «адзіночкі» — бо гэта ўжо лічыцца катаваннем), а таксама шэсць дзён у звычайнай камеры, ва ўсіх забралі матрасы і коўдры, апроч мяне. Такі ціск супраць палітычных, але сукмернікі прынялі наш бок, толькі адна казалі, што гэта ўсё праз палітычных».

Андрэй Стрыжак

Праваабаронца і каардынатар кампаніі #BYCOVID19 Андрэй Стрыжак разам з сям'ёй з'ехаў ва Украіну.

Па яго словах, «можна лічыць гэта доўгачаканым адпачынкам». «Такія магчымасць разглядалася даўно. Канчатковае рашэнне на час пакінуць Беларусь звязана толькі з маім жаданнем пабыць па-за межамі краіны. Пакуль з любой краінай трэба пабыць на адлегласці», — напісаў Стрыжак на сваёй старонцы ў Facebook.

«Апошнія паўгода былі аднымі з самых напружаных у маім жыцці. Многае зроблена і дасягнута, і многае яшчэ наперадзе. Сігналы, які мне пасылаў Сусвет, казалі, што мне трэба на час пакінуць краіну. Што я і зрабіў, — патлумачыў Стрыжак. — #BYCOVID19 ад гэтага не пацверпіць. Убачымся крыху пазней».

На мінулым тыдні кампанія #BYCOVID19, якая тры месяцы забяспечвала беларускіх медыкаў усім, што неабходна для барацьбы з каронавірусам, абвясціла завершанай актыўную фазу дзейнасці. За гэты час валанцеры ініцыятывы завезлі ў бальніцы па ўсёй краіне 450 тысяч адзінак сродкаў індывідуальнай абароны і 1500 адзінак медыцынскай тэхнікі. Усё гэта было набыта на ахвяраванні звычайных беларусаў і беларускай дыяспары — у выніку атрымалася сума ў 335 тысяч долараў.

а | Азбука паліталогіі

Сяргей НІКАЛЮК

«Гэта — не канец, гэта не пачатак канца, але гэта канец пачатку». Выдатнае выказванне. Яно можа ўпрыгожыць любую кнігу пад загаловам «У свеце мудрых думак». Аўтар гэтых словаў — Уінстан Чэрчіль.

Аднак ці можа існаваць сувязь паміж выказваннем брытанскага дзяржаўнага і палітычнага дзеяча і сітуацыяй у сучаснай Беларусі? Мяркую, такая сувязь магчымая. Але найперш неабходна ўдакладніць, пра канец і пачатак чаго ідзе гаворка.

У расколатым беларускім грамадстве прадстаўнікі дзвюх яго частак (не роўных, на жаль) чакаюць і спадзяюцца на супрацьлеглае. Тыя, каго сацыялагі адносяць да так званай «меншасці», кожны ляп прадстаўнікоў улады і кожны мікрапоспех актывістаў грамадзянскай супольнасці ўспрымаюць у якасці прыкметы калі і не канца, то пачатку канца «апошняга дыктатара Еўропы». Чалавек слабы — і яму ўласціва выдаваць пажаданае за сапраўднае.

Нескладана ўявіць, якую хвалю энтузіязму ў прадстаўнікоў «меншасці» спарадзілі чэргі аховых паставіць свае подпісы ў падтрымку альтэрнатыўных кандыдатаў. Нічога падобнага ў электаральнай гісторыі Беларусі раней не назіралася! Асобным гарачым галовам нават здалося, што прызначаны на 9 жніўня «выбары» (двухосці пры напісанні гэтага слова па-ранейшаму дарэчныя) змогуць падвесці рысу пад беларускім аўтарытарызмам. Адсюль той энтузіязм, з якім яны пачалі разважаць пра другі тур і іншыя электаральныя глупствы.

Што да прадстаўнікоў «большасці», то сваю падтрымку і ўхваленне адзінага палітыка (АП) па ўласнай ініцыятыве яны даўно ўжо публічна не выказваюць. Мода на такія пачуцці ў Беларусі прайшла. Што, аднак, не перашкаджае прымаць позу пакоры ў адказ на ўсе палітызаваныя ўказанні непасрэдных начальнікаў. Прыклад такога кшталту ўказанняў — збор подпісаў за вылучэнне аднаго з кандыдатаў у прэзідэнты непасрэдна на працоўных месцах.

А зайздросціць ёсць чаму

Адно з адрозненняў цяперашніх «выбараў» ад папярэдніх палягае ў перахопе ініцыятывы альтэрнатыўнымі кандыдатамі. Яны сёння фарміруюць парадак дня. Іх канкурэнт, які прызвычаўся ў электаральным аркестры выконваць партыю першай скрыпкі, вымушаны адкласці ўбок высакародны інструмент і ўзяць у рукі балалайку.

Атрымліваецца непераканаўча, бо рэпертуар за чвэрць ста-

Аўтазакі як сімвалы поспеху імпартазамышчэння

годзя надакучыў. А выкананы на народным інструменце, ён тым больш рэжа слых. Аднак я б зграшыў супраць ісціны, калі б адмовіў асобным музычным пасахам у арыгінальнасці. Адзін з такіх прагучаў 22 чэрвеня падчас наведвання АП 38-й Брэсцкай асобнай гвардзейскай дэсантна-штурмавой Венскай Чырванасцяжнай брыгады. З задавальненнем падзялюся сваёй знаходкай: «У сітуацыі, якая склалася, задача арміі і сілаў спецыяльных аперацый — у першую чаргу абарона Айчыны, падтрыманне стабільнасці і згоды ў грамадстве».

З абаронай Айчыны, думаю,

цягу 10 гадоў давесці сярэдняю зарплату ў краіне да 500 долараў у эквіваленце, дарагога вартая. А наша традыцыя арыштоўваць кандыдатаў у прэзідэнты! Я не спецыяліст па Афрыцы, таму наконт Афрыкі мне сказаць няма чаго, але ў якой яшчэ еўрапейскай краіне такое магчыма?

Чэрвеньскае турнэ АП па Брэсцкай вобласці ўзбагаціла айчыны палітычны слоўнік фразеалагізмамі «вярнуць пад бізун» і «абуць у лапці».

Хто з нашых суседзяў спіць і бачыць беларусаў у лапцях, АП не ўдакладніў. Незразумелы і сэнс падобнага пераабудвання. Лапці — сімвал галечы. Хто

Калі лапці — сімвал галечы, то бізун — сімвал сілы. Але ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва на міжнародным узроўні з дапамогай сілы ў нашы дні яшчэ нікому наладзіць не ўдавалася. Адваротнае — калі ласка

прынцыповых пярэчанняў у чытачоў не ўзнікне. Але для Беларусі гэтая ісціна актуальная ўдвай. І вось чаму. Самая аўтарытэтная крыніца адзначае: «Не расслабляйцеся. Памятаеце, што вакол столькі шмат людзей, якія з-за зайздросці, з-за таго, што ім не падабаецца наш народ, бо мы гаворым пра сваю незалежнасць, праводзім свой незалежны курс, будуць старацца абавязкова ўлезці ў нашы справы. Мы нікому не павінны дазваляць у чарговы раз вярнуць нас пад бізун і абуць у лапці». Датавана гэта адкрыццё 21 чэрвеня 2020 года.

Каму і калі падабаўся незалежны курс беларусаў? Пытанне рытарычнае. У які бок ні глянь, як тут жа натыкаешся на позіркі зайздроснікаў. А зайздросціць ёсць чаму! Адна ўпартасць, з якой АП спрабуе вольна ўжо на пра-

Ад бізуну да гумовых друкчоў

Адно з ноу-хау СССР, выпрацаванае грамадствам па меры прасоўвання да камунізму, — двухдумства. Вось як гэты феномен вызначае дырэктар Лявада-цэнтра сацыялаг Леў Гудкоў: «Уладам не давяраюць, але пры гэтым дэманструюць ім знешнюю лаяльнасць. На іх спадзяюцца, але адначасова надзяляюць іх самымі агіднымі якасцямі. Двухдумства — адзін з найбольш дзейсных механізмаў адаптацыі да рэпрэсіўнай дзяржавы, да непадкантрольнай улады. Гэта — аснова таго, што называецца «рускім цяпленнем»».

А як наконт «беларускага цяплення», якое хаваецца за імпартным словам «талерантнасць»? Якая роля двухдумства ў працэсе адаптацыі да «дзяржавы для народа»?

Але адаптацыя — гэта вуліца з двухбаковым рухам. Грамадства адаптуецца да рэпрэсіўнай дзяржавы, а рэпрэсіўная дзяржава адаптуецца да грамадства, і двухдумства пры гэтым адыгрывае далёка не апошнюю ролю. Таму складана здзівіць беларусаў спалучэннем афіцыйных размоваў пра высокае, добрае і вечнае з імітацыйнасцю і адкрытым цынзізмам.

Па прыклады далёка хадзіць не давядзецца. Дастаткова звярнуцца да прэс-рэлізаў, прысвечаных чэрвеньскім паездкам АП па Брэсцкай вобласці: «Я заўсёды вам кажаў: я нікому не дазволю сілавым чынам вырашаць праблемы, якія трэба вырашаць мірна, палітычным шляхам, на падставе нашых законаў. Так будзе заўсёды».

Да каго ён звяртаецца? Да грамадзян, якія становяцца на вуліцах у ланцугі пратэсту супраць самавольства ўлады, або да амапаўцаў, якія збіваюць грамадзян гумовымі друкчымі? Заўважце,

не бізунамі, а друкчымі. Ці азначае пераход ад бізуну да гумовых друкчоў, што ўсе ўнутраныя праблемы ў Беларусі вырашаюцца выключна мірным шляхам і будаўніцтва прыгожай, квітнеючай, ціхай і спакойнай краіны ў геаграфічным цэнтры Еўропы ўжо падыходзіць да свайго завяршэння? Ці азначае гэта, што аўтазакі айчынай вытворчасці на вуліцах беларускіх гарадоў сведчаць не толькі пра поспехі ў пытаннях імпартазамышчэння, але і наглядна дэманструюць наша ўменне «выхоўваць сваіх дзяцей на каштоўнасцях міру і чалавечага жыцця»?

Не буду хаваць, мне б хацелася атрымаць афіцыйны адказы на гэтыя пытанні.

Мы не самотныя ў свеце!

Было б дзіўна, калі б АП не закрануў тэму незалежнасці і суверэнітэту, якія «дарагога каштуюць». Адна з прычын дарагоўлі — наяўнасць па ўсім знешнім перыметры краіны тых, хто хацеў бы, «каб мы не дыхалі». Але не дачакаюцца. Краіну («свой імперыі асколак») мы захаваем.

Чым спароджаныя такія перажыванні, што шматкроць узмацняюцца ўзрослай палітычнай актыўнасцю беларусаў? Прапаную чытачам варыянт адказу фінансіста Андрэя Моўчана: «Ведаеце, гіпотэзы аб знешняй дэстабілізацыі ўнутранай абстаноўкі ў адсталых краінах з аўтарытарным праўленнем з'яўляюцца настолькі стопрацэнтна дамінуючымі ў элітах, што казаць пра тое, чаму яны паўсталі, напрыклад, цяпер у Беларусі, проста бессэнсоўна. Яны з'яўляюцца ў Беларусі менавіта таму, што там адсталая эканоміка і аўтарытарнае кіраванне. Гэта абсалютна неабходная і дастатковая ўмова для ўзнікнення такіх гіпотэз».

Пра якую канкурэнцыю за ўладу можа ісці гаворка, калі знешнія і ўнутраныя ворагі толькі і чакаюць моманту, каб пазбавіць беларусаў іх галоўнага дасягнення? І не варта гэтыя страхі тлумачыць чыёйсьці паранойяй. Расплюшчыце вочы. Азірніцеся вакол. І ў «нашай Расіі», і ў Венесуэле, і ў Конга — тыя ж праблемы. Не верыце? Дык пачытайце, пра што ўвесь час кажа былы кіроўца аўтобуса, а цяпер прэзідэнт Баліварыянскай Рэспублікі Венесуэла Нікалас Мадур. Ужо хто-хто, а ён чудаўна ведае, што значыць «ісці ад жыцця»!

Не, мы не самотныя ў свеце. Краін з адсталымі эканомікамі і аўтарытарнымі палітычнымі сістэмамі — у свеце большасць, такім чынам, за імі праўда! Аднак не ўсё так безнадзейна. Рух убок ад гэтай праўды ў бягучым годзе намеціўся. Але гэта не яго канец ці пачатак канца, гэта канец пачатку.

«Лукашэнка ўжо нават не спрабуе спадабацца большасці»

Віталь ЦЫГАНКОЎ,
Радые Свабода

Доктар палітычных навук, дырэктар інстытута «Палітычная сфера» Андрэй Казакевіч разважае, чаму ў гэтай кампаніі Лукашэнка не мае ніякай станоўчай праграмы і перспектывы для краіны, тлумачыць, чаму ўладам не спадабалася нават памяркоўная лібералізацыя і яны яе згарнулі, і заяўляе, што ўсё, над чым працавалі апошнія 6 гадоў у адносінах з Захадам, цалкам знішчана.

— Улада відавочна выбрала сілавы шлях у гэтай прэзідэнцкай кампаніі — але наколькі гэта было непазбежна? Фактычна, мяркую, напачатку план быў зусім іншы — каб выбары прайшлі спакойна і «элегантна». Але давялося прыбегнуць да старых, добра знаёмых рэпрэсіяў. Можна, улада пераацаніла пагрозу для сябе і занадта жорстка адрэагавала? Ці сапраўды пагроза ёй настолькі сур'ёзная?

— Тут два моманты. Па-першае, мы назіраем правал на шмат якіх кірунках унутры самой сістэмы, у тым ліку палініі спецслужбаў. Адыдох ад лібералізацыі пачаўся ў Беларусі прыкладна два гады таму. Рубяжом былі мясцовыя выбары ў 2018-м. Сістэма ўсё больш закрывалася. У выніку яны загадзя не пралічылі ні Ціхановіцкага, ні Бабарыку, інфармацыйна цалкам перасталі трапляць у настроі насельніцтва.

Па-другое, улада проста лянуецца гуляць больш складана. У мяне такое адчуванне, калі я гляджу на выступы Лукашэнкі: раней ён спрабаваў спадабацца большасці, выбіраў фразы, рыторыку — а цяпер неяк лянуецца працаваць у гэтым кірунку, падладжвацца пад аўдыторыю. Стаўка была зроблена проста на сілу і рэпрэсіі. Хоць было шмат іншых механізмаў, якія можна было выкарыстоўваць цягам гэтай кампаніі.

І гэта будзе мець відавочныя негатывыя наступствы, якіх сістэма мусіла б пазбягаць усмі сродкамі.

— Ужо на выбарах у 2015 годзе Лукашэнка не даваў папулісцкіх і фінансавых абяцанняў, ужо тады абыходзілася без раздачы падарункаў. Але цяпер нейкі іншы этап — няма не толькі абяцанняў, няма ніякай праграмы, не прадстаўлена ніякая перспектыва для краіны ў выпадку пераабрання.

— Так. Але ў 2015 годзе была іншая сітуацыя. Была Украіна, і на гэтым фоне наяўнасць нейкай «стабільнасці» ўжо была значным пасланнем для насельніцтва. Па-другое, былі істотныя чаканні зменаў, калі не рэформаў. І змены, у прынцыпе,

Кадр з фільма «Рабізоны Манцінсаары»

адбываліся, асабліва ў знешняй палітыцы. Былі чаканні эканамічных рэформаў, лібералізацыі. То-бок тады быў дастаткова выразны месідж, атмасфера ў краіне была зусім іншая.

Чаму цяпер улады нават не спрабуюць сфармуляваць нейкую візію на будучыню? Акрамя як збоём сістэмы, я гэта не магу патлумачыць. Гэта трэба было рабіць загадзя, некалькі месяцаў таму. Гэтага не адбываецца, і гэта відавочная памылка. Не было нават прэзідэнцкага паслання ці Усебеларускага Сходу.

Усё зводзіцца да формулы — «Калі вы хочаце, каб была нейкая стабільнасць, то ў вас ёсць я. А калі хочаце хаосу і крыві — паспрабуйце сказаць «не»». Вельмі нелагічная пазіцыя, небяспечная.

— Паўтараецца амаль у кожным выступе Лукашэнкі

Лукашэнка не першы раз палюхае вяртаннем у 90-я. Але цяпер сітуацыя такая, што многія адчуваюць сябе ўжо ў 90-х. Асабліва ў рэгіёнах, з гэтымі заробкамі па 300 рублёў. І многія ўжо лічаць, што «горш ніяк не будзе»

пра «страшныя 90-я», пра пагрозу незалежнасці, пра замежных ляхаводаў. Няма ніводнага пазітыўнага лозунгу, ніводнай станоўчай праграмы дзеянняў, перспектывы. Абараніць тое, што ёсць, — адзіная фактычна праграма. Гэтым можна прывабіць выбаршчыкаў? Ці гэта проста часовая рыторыка?

— У мяне такое адчуванне, што гэтая рыторыка ўжо незваротная. Калі гэта спрацуе і можна будзе ўтрымаць уладу толькі славачымі захадам, без электаральнай падтрымкі — дык усё, навошта тады нешта прыдумляць, каб заваёўваць сімпаты большасці? Тым больш

што ніякіх новых ідэяў няма — ні ў атачэнні прэзідэнта, ні ў яго самога. Працуе толькі адна, «абарончая» лінія. Падаецца, што «рэформы» і «лібералізацыя» ўладай успрымаюцца як асноўная прычына падзення рэйтынга ды іншых складанасцяў, прычына таго, што пачалі з'яўляцца альтэрнатыўныя кандыдаты. Зараз вельмі вялікая верагоднасць, што сістэма проста закрыецца ў сваім кокане і перастане думаць пра тое, што трэба фармуляваць нейкае бачанне будучыні.

— Лукашэнка палюхае рэформамі, маўляў, у выніку адны наб'юць кішэні, іншыя пачнуць хадзіць з пустымі каструлямі. Фактычна, ён прызнае, што пры ягоным кіраванні істотных зменаў не будзе — «у нас і так усё добра, трэба захаваць тое, што

ёсць». Якая частка насельніцтва Беларусі можа на сёння задавальняцца статус-кво?

— Лукашэнка не першы раз ужо палюхае вяртаннем у 90-я. Але цяпер сітуацыя такая, што многія адчуваюць сябе ўжо ў 90-х. Асабліва ў рэгіёнах, з гэтымі заробкамі па 300 рублёў. І многія беларусы ўжо лічаць, што «горш ніяк не будзе». І гэтая група вельмі павялічылася за апошнія паўгода.

Колькі людзей застаюцца стабільным электаратам Лукашэнкі на дадзены момант? Гэта тыя, хто баіцца замены ўлады, хто, можа, і шмат чым незадаволены, але баіцца альтэрнатывы. Паводле ўскосных даных, гэтая група — недзе 20–25 працэнтаў.

Вядома, гэта ўсё прыблізна, вядома, шмат залежыць ад таго, каму мы проціпастаўляем Лукашэнку, якому кандыдату.

— Улада зусім не думае пра наступствы сваіх цяперашніх дзеянняў ці яна лічыць, што галоўнае — неяк скончыць з гэтымі выбарамі, забяспечыць патрэбны вынік, а потым ужо разбірацца з наступствамі «памеры паступлення»? Аднак ужо можна казаць, што вынікам выбараў стане сур'ёзнае пагаршэнне адносінаў з Захадам, ажно да ізаляцыі, больш нахабныя паводзіны Масквы і, аднаведна, больш рэзкія сутычкі з ёй па многіх пытаннях.

— Усё складаецца вельмі кепска. Парадокс сітуацыі ў тым, што гэта ўсё вельмі лёгка прадбачыць, настолькі гэта відавочна. Крокі ўлады падчас гэтай кампаніі адназначна прывядуць да пэўнай замежнапалітычнай ізаляцыі, прынамсі часовай. Невядома, якія формы набудзе рэакцыя Захаду — ці санкцыі, ці проста абмежаванне супрацоўніцтва, — але ўсё ідзе да таго, што гэтая рэакцыя вымушаная быць дастаткова жорсткай.

Тое, над чым працавалі апошнія 6 гадоў у адносінах з Захадам, цалкам знішчана. І гэта будзе мець вельмі сур'ёзныя эканамічныя наступствы. Нармалізацыя стасункаў з Захадам магла прынесці доступ да пэўных фінансавых рэсурсаў. Цяпер усё гэта ўскладняецца, гэтыя страты будуць адчувальнымі.

Нанесена глыбокая шкода бізнес-клімату, спрыяльнаму асяроддзю для прыцягнення інвестыцыяў у краіну. Вельмі прыкметным званком стала ўвядзенне часовай адміністрацыі ў «Белгазпрамбанку».

— Вы на пачатку размовы казалі, што лібералізацыя спынілася ўжо 2 гады таму. Чаму Мінск не ўбачыў для сябе

выгадаў у гэтым працэсе і пачаў яго згортваць? Можна, еўрапейскія партнёры не пайшлі насустрач настолькі, наколькі гэтага жадала беларускае кіраўніцтва? Чаму адносіны Мінска і Захаду ўжо гады два як уперліся ў пэўную столь і не рухаліся наперад?

— Адносіны з Еўрасаюзам — гэта стасункі стратэгічныя. Было б вельмі наіўна чакаць, што тут можна атрымаць вельмі хуткую і аднаразовую эканамічную выгаду. Альбо выбіваць яе кожны год, як у выпадку з Расіяй. З ЕС трэба выбудоўваць доўгатэрміновую стратэгію, трымацца пэўнага калідора, накладваць на сябе пэўныя абмежаванні. І паступова гэта дасць свой стратэгічны плён. Гэта не тое, што можна атрымаць за адзін год, і недарэчна было б разлічваць на хуткі эффект.

Тое самае з унутранай лібералізацыяй. Калі яна пачалася, то напал крытычнага стаўлення да Лукашэнкі быў значна зменшаны — прынамсі, на конт замежнай палітыкі. З'явіліся крамы, дзе можна было набыць нацыянальнае адзенне і сімвалы. Вядома, наіўна было чакаць, што ўсе апазіцыйныя людзі пачнуць любіць Лукашэнку і класіся за яго пад шпалы. Таксама недарэчна было чакаць, што прызначэнне адносна ліберальнага прэм'ера забяспечыць лаяльнасць ліберальна настроеных людзей на доўгія гады.

Такое адчуванне, што ўлады разлічвалі, што самыя сціплыя крокі па лібералізацыі прымусяць усіх апанентаў упісацца ў нейкі калідор — і далей можна нічога не рабіць, аўтаматычна будзе лаяльнасць. Але з гэтымі групамі насельніцтва, як і з любымі іншымі, трэба стала працаваць. А гэта цяжка, і ўлада зноў вярнулася да больш простых і традыцыйных для сябе сродкаў — рэпрэсіяў.

Аляксей Жалібо: «У Беларусі бо нашы людзі ў ім

Ганна ВАРОНКА

За творчасцю мастака, ілюстратара і дызайнера Аляксея Жалібо (@tot_chuvak_) у Instagram сочыць амаль 30 тысяч падпісчыкаў. Працы 27-гадовага творцы ў тэхніцы гравюра (стыль макабр), насычаныя змрочнай экспрэсіяй і сімвалічным адлюстраваннем рэальнасці, — яскравы прыклад сучаснага беларускага мастацтва.

Пазнаёміцца з унікальным стылем маладога мастака можна было на аўтарскай выставе ў бары «Дэкантэр». Менавіта там падчас імправізаванай экскурсіі Аляксей Жалібо раскажаў пра свае карціны і ілюстрацыі да кніг, сяброўства з Уладзімірам Цэслерам і светлы час, калі будзе квітнець беларускае мастацтва.

Каля аголеных партрэтаў з серыі «Патрабуецца аўтадафэ» Жалібо разважае:

— Сучасныя людзі не вельмі разумеюць мастацтва. Для іх важна, каб партрэт быў падобны. Я адкрыю таямніцу: любы мастак, які хоць нешта з сябе ўяўляе, зможа гэта зрабіць. Але партрэт будзе мёртвым. Я малюю, як адчуваю. Самі людзі сябе пазнаюць на партрэтах з серыі «Патрабуецца аўтадафэ», але вы б у жыцці не здагадаліся, хто гэта — нават калі іх паставіць тут у шэраг. Ну, Цэслера толькі ні з кім не пераблытаць (смяецца).

Фішка — у эмоцыях, не трэба шукаць прамую сувязь, дастаткова ўнутраных адчуванняў. У кожнай асобы, выяўленай на малюнках, свой цікавы лёс: тут ёсць выкладчыкі, вядомыя скульптары, медыкі, 3D-мастакі, героі працы. І тут адлюстроўваецца, наколькі чалавек можа быць цікавым без знешняй абалонкі — адзеньня, статусу і гэтак далей.

Мне доўга казалі, што я не ўгавару Цэслера на партрэт, але ён пагадзіўся адразу ж. Уладзімір Якаўлевіч вельмі просты і круты. Пагадзіўся наогул без роздумаў, мо таму што ўжо быў знаёмы з маімі працамі. Мы з ім дамовіліся на дзень, прыходжу, грукаю ў дзверы — ён адкрывае напайтолы. «Дык вы ўжо падрыхтаваліся! — кажу. — А? Не, я проста ў душ ішоў, сядайце». Ну, я пасядзеў, папіў гарбаты, ён выйшаў з душа, і мы намалювалі партрэт.

(Прыпыняецца каля карціны) А гэта праца, якая ўпершыню зрабіла мяне хоць некалькі вядомым: «Скелекот», там вельмі шмат адсылак на беларускую культуру. Гэта алхімік, які няўдала ператварыў сябе ў ката, а вакол адбываюцца розныя

З Уладзімірам Цэслерам

сюжэты. Я яе намалюваў пасля знаёмства з нашым класікам Валерам Славуком у 2014 годзе, ён на мяне вельмі паўплываў. Увогуле, у мяне няма ніводнай працы без сімвалізму.

— А як адбываецца працэс: вы ўяўляеце сімвалічны вобраз і яго адлюстроўваеце ці, наадварот, малюеце, а потым знаходзіце там сімвалізм?

— Па-рознаму. Бывае, сплю, і сон становіцца апантанасцю. А часам проста хочацца намалюваць нешта ў скетчбуку. Парада Валера Славука, якую я запамніў назаўсёды: больш чытайце. Дзякуючы гэтаму ў галаве нараджаюцца думкі, і толькі тады ты можаш стварыць нешта вартае. Але бывае і канкрэтная ідэя. Мы з Уладзімірам Цэслерам абмяркоўвалі тэму нашага замшэлага мастацтва (гэта праўда, не хачу хаваць) і прыдумалі фон для яго партрэта. Я вырашыў намалюваць працэс гарэння хат і Цэслера, які смажыць сасіскі на папялішчы, як сімвал супрацьстаяння класічнаму мастацтву.

Але галоўнае — у сваіх працах я хачу перамагчы тое, што называю сацыяльным фашызмам, то-бок нецярпімасць да поглядаў іншых людзей. Вось, напрыклад, я невялікага росту і хаджу ў ружовых штанах, вы не ўяўляеце, як часта да мяне нехта дакопваецца! Я падтрымліваю рацыянальны фемінізм і маю шмат знаёмстваў у гэтым асяроддзі. Дык многія думаюць, што праблема хатняга гвалту тычыцца толькі жанчын. Але яна адносіцца і да маленькіх

людзей (усміхаецца), людзей з пэўнай прычоскай, арыентацыяй і гэтак далей.

Мне вельмі спадабаўся нядаўні фільм Аляксея Піваварава «Як ізаляцыя развальвае адны пары і ўмацоўвае іншыя» пра розныя тыпы сем'яў. Традыцыйная сям'я падыходзіць не ўсім. Уся справа ў дамоўленасці. Усё ўпіраецца ў адукацыю: калі людзі будуць дастаткова развітыя, гвалт у сям'і знікне як з'ява. Я веру ў права выбару чалавека свайго лёсу і стараюся адлюстроўваць гэта і ў сваіх працах — так ці інакш. Але мае

малюнкi набываюць людзі інтэлектуальныя, тыя, хто разумее сэнс. Дарэчы, хутка выйдзе шэраг праілюстраваных мной кніг, выданне якіх спынілася праз каронавірус. У тым ліку і асабістая, дзе і тэкст, і малюнкi майго аўтарства.

— Ох, няўжо аўтабіяграфія?

— Я, вядома, пафасны, але не настолькі, каб аўтабіяграфію пісаць (смяецца). Кніга пра тое, хто такі мастак. Не, там не будзе: «Вось, я мастак, глядзіце, любіце». Яна досыць суб'ектыўная, спрабуе ўвесці ў мой свет каляровай гамай, шрыфтам, дызайнам. Пакуль няма вокладкі, дзвюх ілюстрацый, і, самае галоўнае — не прыдумаў назву. Увогуле, была ідэя назваць кнігу «Скетчбук-альбомы». Але варыянт не надта ўдалы, таму яшчэ буду думаць (смяецца). Яшчэ з-за каронавіруса мы ўсё не можам надрукаваць кнігу вершаў пра хлопчыка Джоні, якую напісаў даволі вядомы галівудскі фатограф Тэрэн Одда.

Там увогуле дзіўная сітуацыя. Я скончыў ілюстраванне, а аўтар проста знік. Заставаліся дакументы, дамовы, але ўсё адно падаць у амерыканскі суд вельмі дорага. І ў нейкі момант мы вырашылі выкласці некаторыя малюнкi ў маім творчым інстаграм-акаўнце @tot_chuvak_. І Одда адгукнуўся. Аказалася, ён перажыў жудасную трагедыю — у аўтакатастрофе загінула сям'я. Таму, натуральна, даўся адкласці выхад кнігі. Па вялікім рахунку, я маю толькі адну выпушчаную кнігу з маімі ілюстрацыямі «Волаты. Ілюстраваны даведнік» Давіда Шаркоўскага. Але хутка гэта зменіцца — чатыры павінны выйсці бліжэйшым часам.

— З чым звязаны псеўданім tot chuvak?

— Яго прыдумаў мой сябар дзяцінства. Мы ехалі ў Піцер, мне было гадоў 19. І ён казаў: «Чаму ты не завядзеш сабе старонку ў Instagram? У цябе ж з сабою скетчбук, давай што-небудзь сфатаграфуем, і ты апу-

блікуеш». Мы пачалі думаць, як можна назваць акаўнт. А на розных тусоўках пра мяне якраз так і адгукаліся: «А, той чувак! Памятаеш, той чувак?» І вырашылі, што гэта было б смешна. Але адрас без прабелаў заняты нейкім школьнікам. Я да гэтага часу яму пішу! Каб ён аддаў свой нік, ужо нават прапаноўвалі грошы, але ён не карыстаецца тым акаўнтам, нічога не зробіш.

Я не вельмі прывязаны да псеўданіму, але для нас, дзяцей 1990-х, згаданне прозвішча — гэта як цэтлік са школьных часоў. Тым больш, маё вельмі часта называлі няправільна. У той час яно мне здавалася дзіўным, і я яго саромеўся. Цяпер бы ўжо назваў творчы акаўнт сваім сапраўдным імем. Але вядома, у мяне як tot chuvak, таму не бачу сэнсу гэта мяняць.

— Прозвішча Жалібо, быццам, французскае?

— Арыгінал прозвішча — Жэліба. Больш падобна да французскага, што ў савецкі час магло аўтаматычна быць прылічана да дысідэнцтва. Таму дзядуля яго змяніў. Увогуле, мы — патомныя рамеснікі. Абедзве галіны радавода (Харытанавіч і Жэліба) ідуць ад прыдворных рамеснікаў часоў Рэчы Паспалітай. Прынамсі, так гавораць бабулі. Адзін продак быў пісарам, з другога боку — ганчаром. А бацька — інжынер-будаўнік па адукацыі, але займаецца глумствам, бо філігранна робіць рэчы з дрэва. Амаль уся мэбля ў хаце зробленая ім. Таксама тата добра малюе, але хавае, не прызнаецца. З боку маці дзед спяваў у хоры, і ў яго быў скетчбук (у той час!) Там ён запісаў складзеныя песні і малюваў да іх ілюстрацыі. У мяне з-пад носа пацягнула гэтую кніжачку сястра. Усё спрабую прыхапіць яе назад (смяецца). Ну, такія падпольныя малявальшчыкі. Напэўна, толькі мне прыйшло ў галаву гэта рэалізаваць.

— І, трэба сказаць, паспяхова, мяркуючы па рэгулярных выставах у Беларусі і за мяжой. А таксама па шэрагу перамог у прафесійных конкурсах — Minsk game jam 2016, TopCreator 2017 і іншых...

— Унутры гэта прыемна, але звонку нічога не дае. Я, напэўна, да сваіх скетчаў стаўлюся больш беражліва, чым да рэгалій і дыпламаў — усе складаю і захоўваю на лецішчы. А вось да дакументаў у мяне нейкае грэблівае стаўленне. Калі вы мяне папросіце знайсці працу, дзе я малюваў кагосьці ў 2017 годзе — гэта без праблем, як рыбу з акіяну дастану гэты скетч. Дзе дакументы — без паніцця. Прынцыпова захоўваю грошы і паперы ў маці. Я хоць і не з габрэйскай сям'і, але вельмі на тое падобна (усміхаецца). А што? Усе ўжо зразумелі, што я іх згублю. Нават пашпарт, калі паступаў у ЕГУ, згубіў, і хадзіў на экзамены з даведкай...

— Ну, гэта вельмі па-мастацку!

«Перафарбаваць» Ісуса

Алег НОВІКАЎ

Праз больш чым 2000 гадоў існавання хрысціянства яго адэпты калектыўна задумаліся над пытаннем, якога колеру была скура ў Ісуса?

Цяперашняя эпідэмія каронавіруса не абышла бокам хрысціянскі свет. Большасць храмаў у шматлікіх заходніх краінах дасюль не дзейнічаюць. У Злучаных Штатах увогуле ўвесну зачыніліся 90 працэнтаў прыходаў. Аднак самаізаляцыя не перашкаджае вялікай дыскусіі з удзелам не толькі вернікаў, але і вялікай часткі грамадства.

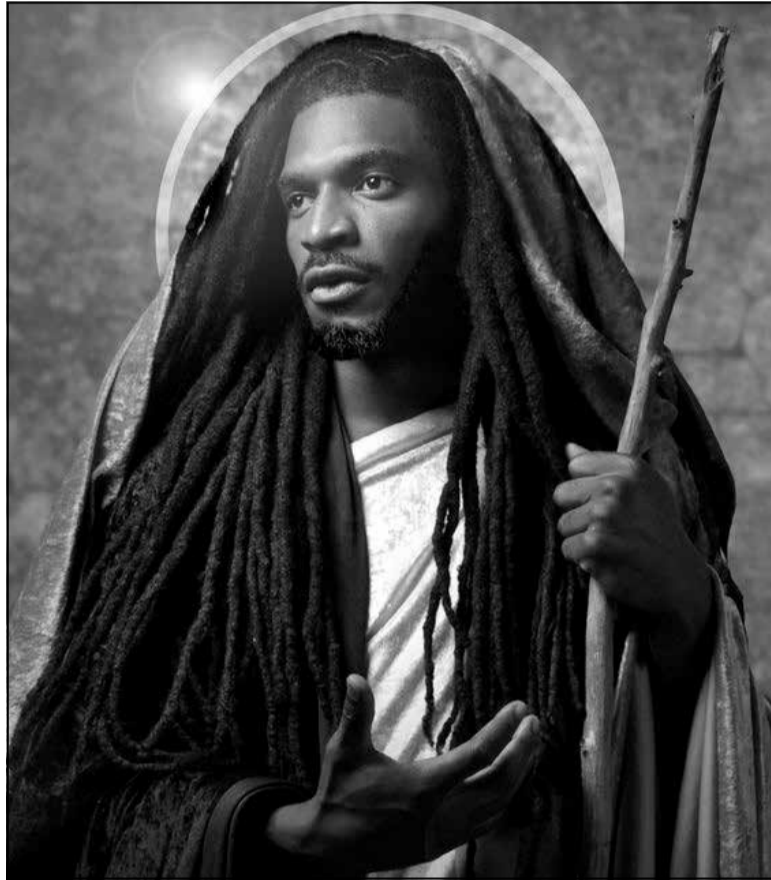
У цэнтры дэбатаў, трыгерам якіх сталі антырасісцкія пратэсты па ўсім свеце, расавая прыналежнасць Хрыста і, адпаведна, колер яго скуры. Усё таму, што стала модна сцвярджаць пра еўрацэнтрычнае выяўленне Ісуса. Яно, маўляў, выкарыстоўваецца для ўмацавання панавання белых і навязвання расісцкіх стэрэатыпаў, якія адначасова дэманізуюць чорных людзей. Таксама кажуць, што выяўленне Ісуса белым — абразлівае ігнараванне нават магчымасці таго, што ў Сына Божлага мог быць чорны колер скуры. Адсюль робіцца катэгарычнае рэзюмэ: «Статуі белага еўрапейца Ісуса павінны знікнуць!»

Трэба сказаць, што такія забабоны — не новыя. Чальцы адной з фракцый афрааме-рыканскага пратэстанцкага руху прыкладна з 1930-х гадоў заяўляюць, што Ісус быў чорным, і ўвогуле прыйшоў у Іерусалім з Чорнага кантыненту. За доўгі час аматары дактрыны, прыхільнікам якой быў, дарэчы, і Марцін Лютэр Кінг, распраца-

Гісторыкі не бачаць нічога жудаснага ў спрэчках пра расу і этнічную прыналежнасць Сына Божлага. Такія дэбаты мелі месца ад самага пачатку распаўсюджвання хрысціянства. На самай справе, вобраз Ісуса як чалавека з белай скурай і доўгімі валасамі супярэчыць гістарычнай праўдзе

валі мноства аргументаў у абарону свайго тэзісу. Напрыклад, кажуць пра памылку падчас перакладу Бібліі, калі замест «чорныя людзі» пісалі «бедныя людзі», і гэтак далей.

У вачах вядучых хрысціянскіх цэнтраў канцэпцыя «чорнага Ісуса» ўвесь час выглядала такой жа маргінальнай, як распрацоўкі феміністак, якія даводзілі, што Сын Божы быў жанчынай. Аднак на фоне цунамі маніфестацый антырасістаў ідэя, падаецца, пачала набываць адзнакі мейнстрыму. Як доказ — свежыя выказванні новага архібіскупа Ёрку. Ён заявіў, што Ісус быў чорным чалавекам,

Фота www.pinterest.ru

а кіраўніцтва царквы ў Англіі па-ранейшаму занадта белае.

Шмат пішуць у медыя таксама пра англійскую царкву, у адным з сабораў якой з'явілася арыгінальная варыяцыя вядомай карціны «Таёмная вячэра» з чарнаскурым Хрыстом. З улікам таго, што арыгінал «Таёмнай вячэры» намалюваў Леанарда да Вінчы, адразу паўстала лагічнае пытанне датычнасці мастака да прапаганды дамінавання белых еўрапейцаў. Як жартуюць на форумах, да адказнасці таксама варта прыцягнуць Караваджа, Эль Грэка і Рэмбрандта. Усе яны дружна выяўлялі Хрыста з белай скурай.

Праўда, кіраўнік гэтай царквы архібіскуп Кентэрберыйскі — супраць татальнай адмовы ад традыцыйнага вобраза па-

паўсюджвання хрысціянства. Толькі ў XV стагоддзі, дзякуючы ў тым ліку згаданым вышэй мастакам, Ісус стаў нагадваць жыхара Паўночнай Еўропы. На самай справе, вобраз Ісуса як чалавека з абсалютна белай скурай і доўгімі валасамі супярэчыць гістарычнай праўдзе.

«Людзі блізкаўсходняга паходжання не маюць такой светлай скуры. Верагодна, у Ісуса з Назарэту быў больш цёмны колер скуры, чым у людзей на Захадзе. Хутчэй за ўсё, ён мала чым адрозніваўся ад прадстаўнікоў цяперашніх блізкаўсходніх народаў, якім уласціва так званая «аліўкавая» скура», — піша адзін з амерыканскіх багасловаў. Па выніках даследавання старажытных шкілетаў іудзеяў можна дапусціць, што Ісус таксама, хутчэй за ўсё, меў цёмныя валасы і карыя вочы.

У прынцыпе, ідэя выяўлення Ісуса як жыхара Блізкага Усходу, напэўна, магла быць кампраміснай для ўсіх. Аднак сумнеўна, што з такім падыходам пагодзяцца актыўны радыкальных антырасісцкіх гурткоў, якія ўпарта пашыраюць заклік Шаўна Кінга, аднаго са сваіх гуру: «Усе фрэскі і вітражы белага Ісуса, і яго еўрапейскай маці, а таксама іх белых сяброў павінны знікнуць».

З іншага боку, радыкалам будзе цяжка разбурыць архаічныя шаблоны на конт выглядзе заснавальніка хрысціянства нават у чорнай камуне. Паводле вынікаў апытанняў сацыялагічнага агенцтва Rasmussen Reports, якія былі зробленыя напрыканцы чэрвеня, толькі траціна афрааме-рыканцаў схільныя да ідэі «перафарбоўкі» Ісуса. Затое гэтая ідэя падабаецца 58 працэнтам актыву Дэмакратычнай партыі, кандыдат якой мае добрыя шанцы перамагчы на прэзідэнцкіх выбарах у лістападзе.

ПАЛІТЫКІ ТЫДНЯ

Юрый Бяздудны

Часовы выканаўца абавязкаў губернатара Ненецкай аўтаномнай акругі (НАА) трапіў пад увагу ўсяго расійскага палітычнага класа. Прычына ў тым, што толькі падкантрольны яму суб'ект федэрацыі прагаласаваў 1 ліпеня супраць паправак у Канстытуцыю. Апошнія, як вядома, надаюць Пуціну магчымасць заставацца на пасадзе да 2036 года. Па выніках галасавання 55,25 працэнта выбаршчыкаў у НАА паставілі ў бюлетэнях пазнаку насупраць графы «Не». Між тым, па ўсёй краіне пакет паправак падтрымалі амаль 78 працэнтаў выбаршчыкаў.

Праціўнікі Пуціна разглядаюць лічбы як доказ росту антыкрамлёўскіх настрояў на перыферыі. Этнічныя меншасці, маўляў, выказваюць занепакоенасць адной з канстытуцыйных паправак, якая надае асаблівы статус рускай мове, што прывядзе да маргіналізацыі моваў карэнных народаў. Пракрамлёўскія СМІ, у сваю чаргу, заклікаюць не бачыць у выніках галасавання палітычнага складніку. Не выключаюць, што на вынік паўплывала адмоўнае стаўленне мясцовых жыхароў да планаў аб'яднання гэтай тэрыторыі з Архангельскай вобласцю або Рэспублікай Комі, якія з'яўляюцца датацыйнымі рэгіёнамі. Таксама важна адзначыць высокі ўзровень захворванняў у НАА на каронавірус, што заканамерна выклікае антыпатэі на адрас улады. У любым выпадку, думаецца, Бяздуднага за такія вынікі ў Крамлі не ўхваляць.

Кшыштаф Босак

Ад пазіцыі кандыдата ў прэзідэнты ад польскай партыі «Канфедэрацыя» і, адпаведна, ад меркавання яго выбаршчыкаў будзе залежаць вынік другога туру выбараў, у якім 12 ліпеня сустракаюцца кансерватар Анджэй Дуда і ліберал Рафал Тшакоўскі. Рэйтынг у абодвух палітыкаў прыкладна роўны, і яны спрабуюць фліртаваць з электаратам іншых партый, у тым ліку выбаршчыкамі Босака (ён атрымаў у першым туры 6,8 працэнта). Сам Босак заявіў, што 12 ліпеня не падтрымае нікога.

Між тым палітычныя аглядальнікі чакаюць, што наваттрымаючы дыстанцыю ад другога туру, Босак ужо задаў новы трэнд на правым флангу польскай палітыкі. У выпадку перамогі ці паразы кіруючая партыя «Права і справядлівасць» усё роўна вымушаная будзе цікавіцца ідэямі Босака. Усё таму, што таго падтрымліваюць аж 23% выбаршчыкаў узростам ад 18 да 29 гадоў. Гэтую моладзь і выбаршчыкаў з іншых узростаў груп прыцягвае радыкалізм Босака, якія абяцае маштабныя структурныя рэформы: мінімалізацыю ролі дзяржавы ў эканоміцы, зніжэнне падаткаў, спрашчэнне фінансавага заканадаўства, рэформу Сената, прэзідэнцтва, уладу і гэтак далей. «Канфедэрацыя» таксама выступае за незалежнасць Польшчы ад любых знешніх цэнтраў, уключаючы Брусель і Вашынгтон.

Ці пачнецца «босакізацыя» польскай правай сцэны, можна спрачацца. Але ўкраінскія СМІ ўжо б'юць трывогу. Босак вінаваціць у шматлікіх бедах Польшчы працоўных мігрантаў, большую частку якіх складаюць украінцы.

Эмамалі Рахмон

У Таджикистане 6 ліпеня ўступілі ў сілу папраўкі ў Кодэкс аб адміністрацыйных правапарушэннях і ў Крымінальны кодэкс, якія напярэдадні падпісаў

кіраўнік краіны. Новаўвядзенні вельмі незвычайныя: яны прадугледжваюць пакаранне за распаўсюд ілжывай інфармацыі ў СМІ аб пандэміі і штрафы за адсутнасць масак.

Напрыклад, за распаўсюд ілжывай інфармацыі аб пандэміі прадугледжаны штрафныя санкцыі ад 580 самоні для фізічных асоб (каля 58 долараў) да 11,6 тысячы (1160 долараў) для юрыдычных. Грамадзяне без ахоўных масак у грамадскіх месцах будуць штрафвацца ад 116 самоні (11,6 долараў) да 290 самоні (29 долараў). Папраўкі працягнулі, не зважаючы на крытыку грамадскасці.

Эксперты лічаць, што ўлада напярэдадні прэзідэнцкіх выбараў, прызначаных на кастрычнік 2020 года, за іх кошт узмацняе ціск на прэсу. На журналістаў цяпер можна будзе ціснуць, паколькі незразумела, што маецца на ўвазе пад «недакладнай» інфармацыяй, і як гэта будзе вызначацца. Адзіная добрая навіна для апазіцыі — руцінны характар кампаніі. Гэта азначае, што Рахмон ідзе на чарговае перабранне, адкладаючы на будучыню перадачу ўлады сыну Рустаму. Адтэрміноўка, у сваю чаргу, ускосна сведчыць, што Рахмон не ўпэўнены ў лаяльнасці ўсёй вертыкалі на момант транзіту ўлады.

Насуперак правілам гульні

55 гадоў таму была ўпершыню апублікавана аповесць
Васіля Быкава «Мёртвым не баліць»

Сяргей ШАПРАН

55 гадоў таму ў часопісе «Малодосць» была надрукаваная адна з самых знакамітых і шматпакутных аповесцей Васіля Быкава «Мёртвым не баліць». Сам пісьменнік гаварыў: «...Мне хацелася нахабна напісаць пра гэта. Проста пісаць. І я не ўяўляў: надрукуюць або не. А калі надрукуюць, то ці пасадзяць мяне, ці выключачь аднекуль, ці яшчэ што, — ніякага ўяўлення я не меў. Я пра гэта не думаў. Не ведаў правілаў гульні».

Задума «Мёртвым не баліць» з’явілася выпадкова. Як прыгадваў Быкаў, будучы праездом з Масквы ў Гродна, ён завітаў у рэдакцыю штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва», дзе заспеў толькі галоўнага рэдактара Нічыпара Пашкевіча. Пачалася размова, у якой Пашкевіч, былы партызанскі камісар і нядаўні выпускнік

Акадэміі грамадскіх навук пры ЦК КПСС, праявіў поўны антаганізм думак, якімі поўніўся тады Быкаў. Апроч хіба адной — пайсці і разам выпіць. Ужо ў рэстаране Быкаў распавёў гісторыю свайго ранення ўзімку 1944-га, і Пашкевіч, змораны гаворкай і вярчэрай, заўважыў мо ў якасці адчэпнага: «Ну во, амаль гатовая аповесць». Ужо едучы цягніком у Гродна, Быкаў падумаў: чаму б не? І, вярнуўшыся дамоў, засеў за новы твор. Ішоў 1964 год.

«Был бит, но недобит»

«Мёртвым не баліць» сам пісьменнік называў адным з самых аўтабіяграфічных сваіх твораў, бо ў яго падмурку рэальная гісторыя ранення, калі лейтэнант Васіль Быкаў ледзь не загінуў ва ўкраінскім стэпе пад коламі нямецкага танка і доўгі час пасля лічыўся забітым — яго сям’я нават атрымала пахаронку. Больш за тое, ягонае імя пасля вайны значылася на абеліску, што быў усталяваны ва ўкраінскім сяле Вялікая Севярынка.

Сам жа ён пісаў у той час, у 1944-м, у лісце да родных: «Вы беспокоитесь, получив извещение о моих похоронах. Все это чепуха и неправда, как сами видите. Правда, был бит,

но недобит и отправлен в госпиталь на ремонт, а не похоронен. Ранение было тяжелое, но благополучно зажило и сейчас все в порядке. Нога находится в хорошем состоянии».

А значна пазней, у 1982-м, ужо больш падрабязна апавядаў у лісце да Лізаветы Сергіенка, дырэктаркі музея ў той самай вёсцы Вялікая Севярынка, у ваколіцах якой Быкаў ледзь не загінуў і дзе будзе створаны першы ў свеце музей ягонага імя: «Мы освобождали Северинку (399 стрелковый полк III СД) в начале января 1944 г., помню, день провели на ее окраине, на кладбище, был бой, немцы вели огонь со стороны Кировограда. К вечеру мы свернули в степь, на гору, за реку, и ночью в степи столкнулись с немецкими танками, которые разгромили наш батальон. Я был ранен в ногу, случайно подобран своими, которые привезли меня в какое-то село (не знаю его названия), оставили в хате санчасти возле церкви, но назавтра оттуда всех нас вывели немцы, и я спасся в последнюю минуту — выполз из хаты и был подобран на последнюю повозку. Все это описано в моей повести “Мертвым не больно” до того места, где мои герои попадают в плен к немцам. В действительности в плен я не попал — зарылся в скирду соломы».

Мусіць жа, з прычыны аўтабіяграфічнасці галоўны герой аповесці Леанід Васілевіч быў настолькі блізка пісьменніку, што на палях чарнавой рэдакцыі сустракаюцца такія паметы: «Сахно маўчыць. Старшына вядзе далей. Я гляджу — Сахно бы не чуе», — менавіта так, ад першай асобы, хоць, зразумела, размова ідзе не пра аўтара — пра літаратурны персанаж. Пра галоўнага героя, які першапачаткова быў Васілём Зыкавым, але ў апошні момант быў пераназваны ў Леаніда Васілевіча — вытворную ад імя самога аўтара, які да таго ж быў, як і Быкаў, 1924 года нараджэння.

«Няўмольны, як само наканаванне»

Некалі, яшчэ трыццаць гадоў таму, я запытаўся ў Васіля Уладзіміравіча, ці рабіў ён праўкі, калі яму ўказвалі на ягоныя «памылкі»? «Калі б я і не рэагаваў непасрэдна (хоць я не мог гэтага не рабіць, бо “памылкі” падкрэсліваліся чырвоным алоўкам і твор не ішоў у набор, пакуль падкрэсленае не было выпраўлена), то падчас працы гэты нябачны рэдактар заўсё-

Васіль Быкаў у сярэдзіне 1960-х.
Фота з архіва В. Быкава

ды прысутнічаў! Па сутнасці, адбывалася цяжкая барацьба з унутраным цензарам», — адказаў пісьменнік.

А яшчэ тады, у 1965-м, ён паведамляў у лісце да крытыка Ванкарэма Нікіфаровіча пра працу над «Мёртвым не баліць»: «А я паціху пішу. Праўда, скончу яшчэ не хутка — праз месяц, другі. Не ведаю, што атрымаецца. Рызыкаўны вобраз асабіста я ўжо перарабіў. Пасля “Пасткі” рашыў абхадзіць такія павароты, бо ўсё роўна іх ламаюць у рэдакцыях, а гэта горш, чым калі зробіш (паламаеш) сам. Праўда, тое, што хачу, я ўсё роўна скажу. Не праз той, дык праз другі вобраз. Рознай пошасці, на шчасце ці няшчасце, у нас хапае».

Што тычыцца «Пасткі», дык у гэтай аповесці незаўздросны лёс: напісаная ў 1963-м, яна была адрэдагаваная ў «Малодосці», аднак апублікаваная не была. «Пастка» дайшла да беларускага чытача толькі ў 1965-м, прычым фінал яе быў перароблены: калі ў ранейшай рэдакцыі галоўны герой лейтэнант Клімчанка, які трапіў у нямецкі палон, канчаў жыццё самагубствам, дык у пазнейшай рэдакцыі не толькі заставаўся жыць, але і быў выратаваны камандзірам роты ад смернага выратавання. Менавіта за такую канцоўку твора і папракалі аўтара крытыкі, абвінавачваючы яго ў няпраўдзе.

Працуючы цяпер над «Мёртвым не баліць», дзе смершавец быў ужо цэнтральным персанажам, Быкаў, вядома, не мог забыцца пра гісторыю з «Пасткай». У лісце да Нікіфаровіча ён меў на ўвазе гэтую сюжэтную лінію ў «Мёртвым не баліць»: Сахно — Гарбацюк, асабіст — старшыня ваеннага трыбунала. Відаць, менавіта сумны вопыт друкавання «Пасткі» прымусіў яго ўнесці ў апошні момант істотныя праўкі ў чарнавую рэдакцыю «Мёртвым не баліць»: так, у чыстай версіі аповесці Сахно прадстаўлены проста як «штабны афіцэр», хоць спачатку быў упаўнаважаным СМЕРШа.

Увогуле, СМЕРШ Быкаў яшчэ неаднойчы выкрасліў. Гэтакама як і імёны Сталіна і Берыя. Справа ў тым, што з прыходам да ўлады ў 1964-м Брэжнева дзяржава ўзяла курс на рэ-сталінізацыю і абяленне імя «правадыра народаў». Таму і паведамляў Быкаў яшчэ на самым пачатку працы над аповесцю паэту і сябру Нілу Гілевічу: «Пішу, але ўжо загадзя прадбачу пераробкі, памячаю ў рукапісу, што дзе не пойдзе, трэба ж яшчэ прадумаць, чым і як за-

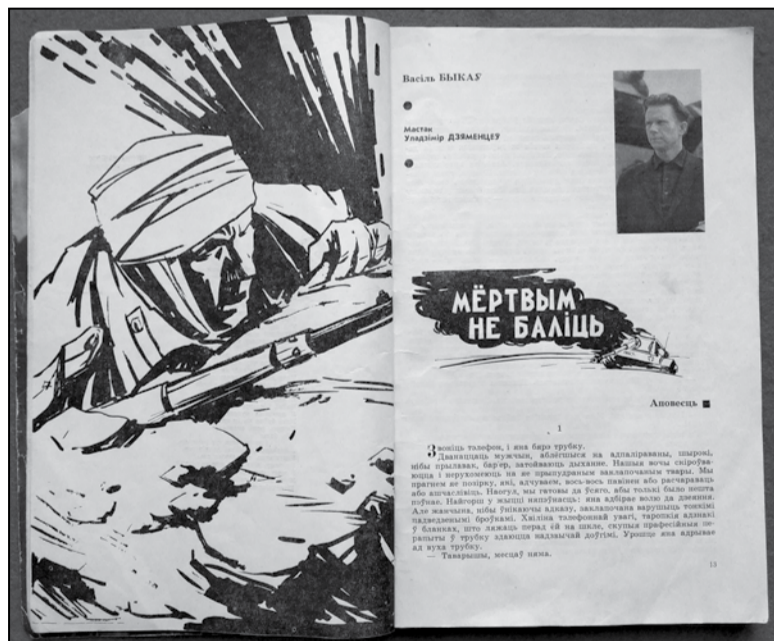
мяніць. Карацей кажучы, для друку прыйдзе спецыяльна апрацоўваць — перакладаць, як апрацоўваюць вершы для песень».

Быкаў і назву вымушаны быў змяніць: адна з працоўных назваў аповесці была «Ноч пасля свята», але галоўны рэдактар «Малодосці» — славуты паэт-франтавік Пімен Панчанка заўважыў, што яна «трохі з падтэкстам». І Быкаў, згаджаючыся, што аповесць з’явілася не ў час («Трэба было раней ці пазней. Цяпер жа на ўсіх хвалях грываць бравурныя творы пра перамогу, герызм і авангардную ролю», — пісаў ён Панчанку, маючы на ўвазе святкаванне 25-годдзя Перамогі), вярнуўся да першапачатковай назвы — «Мёртвым не баліць».

Увогуле ўтворы ў выніку было зроблена каля 200 купюр. Да прыкладу, было выкраслена не толькі любое згаданне культуры і імя Сталіна (яно толькі аднойчы фігуруе, прычым складваецца ўражанне, быццам засталася па рэдактарскім недаглядзе) — паза межамі публікацый аказаліся і разважання пра нядаўняе мінулае, «калі сволачы вынішчалі народ», і гэта было «дзяржаўнай палітыкай». Зніклі і афарыстычныя чатыры сказы: «Часы мяняюцца. Вы хацелі паесці сыта. А мы — жыць справядліва. Невялікая, але ўсё ж розніца», якія самім жа аўтарам, мусіць, па патрабаванні рэдактуры былі перапісаны на зусім ужо просценькае: «Калі наясіся досыта, дык захочацца і жыць па справядлівасці». Ці, скажам, падчас размовы старшыні ваеннага трыбунала Гарбацюка з міліцыянерам першы кажа: «Я сведка! Я чалавек асаблівага даверу. Гэтага дастаткова», аднак міліцыянер не пагаджаецца: «Вы памыляецеся, грамадзянін. Гэтага недастаткова. Не тья часы». І вось якраз апошні сказ — «Не тья часы» — у публікацыях адсутнічае. Усяго адзін невялічкі сказ, але якую сэнсавую нагрузку ён нясе! Недарэмна ён аказаўся выкрасленым.

Ці ў эпізодзе, калі маладыя людзі палюхаюць адзін аднаго турэмным пакараннем і «крайні ў чорным гарнітуры» гаворыць, што дадуць «пятнаццаць», а другі перапытвае: «Гледзячы чаго? Сутак ці год?» і чуе ў адказ: «Чорта з два — год! Мінулася». І зноў рэдактар трапляе ў цэль, калі выкрэслівае сказ даўжынёй у адно слова, але зноў жа з агромністым падтэкстам: «Мінулася»...

«Менавіта на Быкава і на яго аповесці “Мёртвым не баліць” сышліся і перакрываўліся

«Мёртвым не баліць» у «Малодосці»

«Мёртвым не баліць» сам пісьменнік называў адным з самых аўтабіяграфічных сваіх твораў, бо ў яго падмурку рэальная гісторыя ранення, калі лейтэнант Васіль Быкаў ледзь не загінуў ва ўкраінскім стэпе пад коламі нямецкага танка

БагатаДата

Галоўная падзея тыдня — безумоўна, гадавіна перамогі пад Грунвальдам. Гэтую дату мы ўспамінаем ужо 610 гадоў. Што яшчэ цікавага адбылося на тыдні ў мінуўшчыне — у нашым аглядзе.

11 ліпеня

Сусветныя дні народна-сельніцтва і шакаладу.

1930. У вёсцы Падбулькова Брэсцкага раёна нарадзіўся мастак Іван Рэй. Пісаў нацюрморты, пейзажы, партрэты. Шэраг твораў прысвечаны вядомым беларускім літаратарам: «На радзіме

Янкі Купалы», «Шлях паэта» (партрэт Максіма Багдановіча), «Якуб Колас», «Дунін-Марцінкевіч з дочкамі Камілай і Цэзарынай».

1960. У Гродне нарадзіўся цяперашні генеральны пракурор Беларусі Аляксандр Канюк. Да гэтага працаваў суддзёй і старшынёй Беларускага ваеннага суда, намеснікам старшыні — старшынёй Ваеннай калегіі Вярхоўнага суда.

12 ліпеня

Сусветны дзень бортправадніка грамадзянскай авіяцыі. І Дзень працаўнікоў падатковых органаў у Беларусі (другая нядзеля ліпеня).

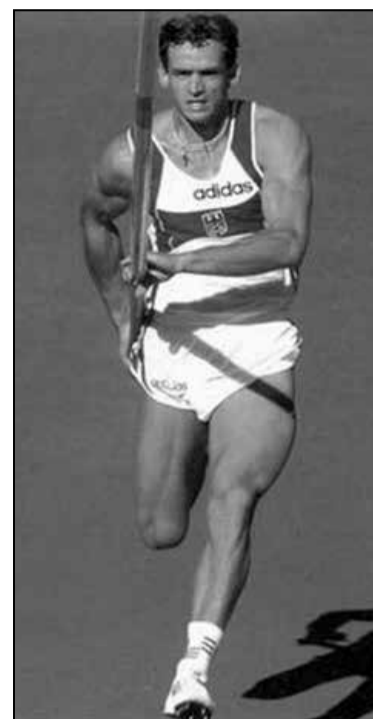
1920. У Мінску нарадзілася Ядвіга Раманоўская — музейшчыца, захавальніца літаратурнай і архіўнай спадчыны Янкі Купалы, яго пляменніца. Некалькі дзесяцігоддзяў працавала захавальніцай фондаў у Літаратурным музеі Янкі Купалы.

13 ліпеня

1970. У Мінску нарадзіўся спартовец, скакун з шастом Андрэй Цівончык. У 1993 годзе перабраўся ў Германію і праз год пабіў тамтэйшы нацыянальны рэкорд. Бронзавы прызёр Алімпіяды-1996. Трэнерваў ураджэнца Віцебска Дзмітрыя Маркава, які перамагаў на чэмпіянатах свету за Аўстралію.

14 ліпеня

1890. У Віцебску нарадзіўся Восіп Цадкін, французскі скульптар. Яго бацька — яўрэй, а маці — шатландка. Наведваў адну вучэльню з Маркам Шагалам. У 1905 годзе пераехаў у Брытанію, а затым у Францыю. Выстаўляў свае творы ў многіх сталіцах свету. Летась яго скульптуру «Носьбіт дароў» набыў на аўкцыёне Christie's «Белгазпрамбанк» — і яна была ўсталявана каля ягонага офіса ў скверы на вуліцы Прытыцкага ў Мінску. У нідэрландскім Ратэрдаме, як будзеце там, можна пабачыць працу Цадкіна «Разбураны горад». А пахаваны скульптар на парыжскіх могілках Манпарнас.

Андрэй Цівончык

1920. Было створана Цэнтральнае бюро прафсаюзаў БССР. Цяпер гэта Федэрацыя прафсаюзаў Беларусі.

1970. У Мінску нарадзілася фігурыстка Наталя Мішкунца. Выступала ў пары з Артурам Дзмітрыевым. Чэмпіёнка алімпійскіх гульняў 1992 года. Жыве ў ЗША.

15 ліпеня

1410. Аб'яднанае войска Вялікага Княства Літоўскага і Польскага каралеўства пера-

магло крыжакоў Тэўтонскага ордэну ў бітве пад Грунвальдам (на тэрыторыі сучаснай Польшчы ля мяжы з Расіяй). Гэта адна з найбуйнейшых бітваў у сярэднявечнай Еўропе. З абодвух бакоў змагаліся 60 тысяч ваяроў.

1900. У вёсцы Агароднікі (цяпер Пастаўскі раён на Віцебшчыне) нарадзіўся паэт Уладзімір Дубоўка. За верш «За ўсе краі, за ўсе народы свету» ў 1930 годзе быў арыштаваны ў Маскве па «справе Саюза вызвалення Беларусі». Вось чатыры радкі з яго: «На нашым карку торг спраўляе смела Масква з Варшавай, з Рыгай і Літвой, І наша змучанае катом цела Штогодна новай кроіцца мяжой». Выпраўлены ў ссылку, затым быў яшчэ раз некалькі разоў асуджаны. Зняволена адбываў у Расіі і Грузіі. Рэабілітаваны толькі ў 1957 годзе. Памёр у 1976 годзе ў Маскве. Ну і, канечне, Уладзімір Дубоўка — аўтар хрэстаматыйнага школьнага верша «О Беларусь, мая шыпшына». Памятаеце: «...зьялёны ліст, чырвоны цвет! У ветры дзікім не загінеш, чарнобылем не зарасцеш».

1910. У вёсцы Бушмічы Камянецкага раёна на Брэстчыне нарадзіўся тэатральны дзеяч Уладзімір Стэльмах. Працаваў

дырэктарам некалькіх тэатраў: БДТ-2 у Віцебску, Дзяржаўнага тэатра оперы і балета, Купалаўскага тэатра, Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага глядача.

16 ліпеня

1950. У расійскім Загорскі нарадзілася піяністка і кампазітар Ірына Цвяткова. Жонка кампазітара Васіля Раінчыка. Яны разам працавалі ў ансамблі «Верасы» і Маладзёжным тэатры эстрады.

17 ліпеня

Сусветны дзень міжнароднага крымінальнага права-суддзя.

1870. У расійскім Царскім Сяле нарадзіўся Міхаіл Святаполк-Мірскі, князь, дыпламат, апошні ўладальнік Мірскага замка. Замак быў разбураны падчас Першай сусветнай вайны. І ў 1920-я, 1930-я гады — да самай смерці — Святаполк-Мірскі займаўся яго рэстаўрацыяй. Вынік ацаніў нават прэзідэнт Польшчы Ігнацій Масціцкі, які ў 1929 годзе наведаў Мір. Калі мястэчка стала часткай БССР, у замак зрабілі вытворчую арцель.

Падрыхтаваў Павел Кірылаў

Стакгольмская школа эканомікі ў Рызе Прыватная і незалежная

1994

Мы гадуем таленты з 1994 года

72

72 % выпускнікоў знаходзяць працу яшчэ падчас навучання

2500

Больш за 2500 выпускнікоў

10

Студэнты з 10 краінаў

Трыма найбуйнейшымі банкамі ў Балтыйскім рэгіёне кіруюць нашыя выпускнікі

Балтыйскі лідар у бізнес-адукацыі (паводле рэйтыngu Financial Times)

www.sseriga.edu
office@sseriga.edu
+371 67015800

SIA Stockholm School of Economics in Riga
Рыга, Латвія

Новы Час

Агульнапапулярная штотыднёвая газета
novychas.by

Выдаецца з сакавіка 2002 г. (с) Новы Час
Галоўны рэдактар **Колб Аксана Мікалаеўна**
Намеснік рэдактара **Пульша Сяргей Пятровіч**
Стыль-рэдактар **Пяроўская Святлана Віктараўна**

ЗАРЭГІСТРАВАНА Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі № 206 ад 20 ліпеня 2009.

ЗАСНАВАЛЬНІК Мінская гарадская арганізацыя ГА ТБМ імя Ф.Скарыны.
Адрас: 220005, г. Мінск, вул. Румянцава, 13.
Тэл. (+375 17) 263 85 11.

ВЫДАВЕЦ Выдавецкае ўнітарнае прадпрыемства «Час навінаў». Пасведчанне ад 25.04.2014 г.

АДРАС РЭДАКЦЫІ І ВЫДАЎЦА
220113, г. Мінск, вул. Мележа, 1–1234.
Тэл. +375 17 347-52-81; +375 29 625-57-51.
novychas@gmail.com; novychas.by
Падпісны індэкс 63279.

НАДРУКАВАНА ў друкарні ТАА «Ролл-Прынт». г. Мінск, вул. Халмагорская, 59 А.
ЛП №02330/484 ад 16.02.2018. Замова №1134

Падпісана да друку 09.07.2020. 8.00.
Наклад 2000 асобнікаў. Аб'ём 3 друк.
аркушы. Кошт свабодны.

Рэдакцыя можа друкаваць артыкулы дзеля палемікі, не падзяляючы пазіцыі аўтараў. Пры выкарыстанні матэрыялаў газеты спасылка на «Новы Час» абавязковая. Рукапісы рэдакцыя не вяртае і не рэцензуе мастацкія творы. Чытацкая пошта публікуецца паводле рэдакцыйных меркаванняў.